

VERKENNING

‘..., de wet zelf is heilig en de geboden zijn heilig, rechtvaardig en goed’
Romeinen 7:12 (NBV)

Verbondenheid met Gods goede wet

Gert van Enk

De KRO heeft dit jaar een actie gestart om de Tien Geboden onder de aandacht van het publiek te brengen. Op de billboards zie je grote affiches met voor elk van de geboden een ‘gouden regel’ in de lucht geschreven. De eerste die ik zag was die over het achtste gebod; de tekst van de gouden regel hierbij luidt: ‘Ik heb genoeg’. Het eerste gebod wordt verwerkt met de gouden regel: ‘God is er’. Een prachtig initiatief, waarbij we mogen hopen dat Gods wet op deze manier weer echt een plek krijgt in het leven en in de samenleving van ons Nederlanders.

De wet en de gemeente

Bij de wet denken christenen meestal aan de Decaloog. Dit document met tien korte leefregels wordt ook wel aangeduid als de ‘zedewet’. In de praktijk is het het enige stukje *thorawetgeving* dat nog functioneert in het leven van gelovige christenen. Elke zondag worden de geboden in de kerkdienst voorgelezen, met de bedoeling ons leven daaraan te toetsen. Sinds kort wordt de voorlezing van de Decaloog nauw verbonden aan het onderdeel ‘schuldbelijdenis en genadeverkondiging’ in de zondagochtendliturgie. Als het goed is, wordt de betekenis van deze Tien Geboden niet alleen regelmatig via de catechismuspreken over Zondag 33-44 aan ons uitgelegd; ook op catechisatie wordt de Decaloog besproken. Daarmee heeft dit eeuwenoude document een vaste plek in het onderwijs van de kerk. En ten slotte: in de formulieren bij Doop en Avondmaal worden met name rondom de ‘eisen van het verbond’ de Tien Geboden aan de orde gesteld.

Verwerkingsvraag

Wat vindt u van de gewoonte in sommige buitenlandse gereformeerde kerken waarbij de lezing van de Decaloog wordt afgewisseld met de lezing van ‘vermanende’ teksten uit het Nieuwe Testament?

De wet en de leer van de kerk

De leer van de kerk wil niets anders zijn dan het nazeggen van wat God zelf in de Bijbel aan ons wil bekendmaken, ook als het gaat over de wet van God.

In de *Nederlandse Geloofsbelijdenis* komt deze eerst ter sprake in artikel 3 (Het Woord van God), met de vermelding dat God eigenhandig de Tien Geboden heeft opgeschreven. Artikel 25 (Christus, de vervulling van de wet) stelt dat de *thora* (als geheel), voor zover die vooruitwees naar Christus’ komst, nu heeft afgedaan. Maar dit artikel zegt ook dat ‘de inhoud en de waarheid ervan voor ons blijft in Christus Jezus’ en dat wij ‘van haar getuigenissen nog wel gebruik maken (...), om ons in het evangelie te bevestigen en ook om overeenkomstig Gods wil ons leven in alle eerbaarheid in te richten tot zijn eer’. Verder vinden we een verwijzing in artikel 24 (De heiliging), met de belijdenis dat het geloof de mens ertoe ‘beweegt zich te oefenen in de werken die God in zijn Woord geboden heeft’. Ten slotte staat in artikel 34 (De heilige Doop) een citaat uit Romeinen 10:4, waarin Christus het einde (= *einddoel*) van de wet wordt genoemd. Daardoor wordt duidelijk gemaakt dat na Christus’

kruisoffer er in het Nieuwe Testament geen bloed meer hoeft te vloeien, zoals bij de oudtestamentische besnijdenis.

De *Dordtse Leerregels* (III/IV, 5) noemen de Tien Geboden een middel om de mens aan zijn schuld voor God te ontdekken, maar zeggen ook dat de wet de kracht mist om de weg van de verlossing te wijzen. Verder zegt deze confessie (I, 13) dat de leer van de uitverkiezing niet maakt dat mensen een loopje kunnen nemen met de geboden van God (zie ook Catechismus Zondag 24.64).

De *Heidelbergse Catechismus* brengt de wet van God op twee belangrijke hoofdmomenten ter sprake, namelijk in Zondag 2 en bij de al eerder genoemde Zondagen met uitleg over de Decaloog. De wet komt in eerste instantie ter sprake als de bron waaruit wij 'onze ellende kennen', omdat wij uit onszelf nooit kunnen voldoen aan de 'eis van de wet', namelijk liefde tot God en tot onze naaste (en onszelf!). Hier gaat het dus niet alleen over de Tien Geboden, maar om álles wat God van ons vraagt. Opvallend is dat de uitleg van de Decaloog een plek krijgt in het hoofdstuk over de dankbaarheid. Vanwege ons onvermogen tot gehoorzaamheid (dát is onze ellende!), kunnen wij onszelf niet bevrijden van zonde en schuld, en moeten we onze redding van een Ander verwachten. Het hoofdstuk over de verlossing (Zondagen 4-31) leert dat die Ander niemand minder is dan Jezus Christus. Het leven volgens Gods geboden komt dus ter sprake in het kader van de dankbaarheid voor de redding door Christus.

Samenvattend: Gods wet komt in de kerkleer telkens ter sprake 1. als middel om ons aan onszelf te ontdekken als onmachtige zondaars, 2. als ontoereikend voor onze redding, 3. als eis van God, door Christus 'vervuld', en 4. als een regel of richtsnoer voor onze dankbaarheid om onze verlossing.

Verwerkingsopdracht

Vergelijk punten van de samenvatting eens met de inhoud van Romeinen 7.

De wet en het leven van de christenen

Intussen zijn de Tien Geboden wel heel belangrijk als richtsnoer. Met name in de behandeling van de Catechismus valt op, hoe de Decaloog telkens naar de nieuwtestamentische situatie toe wordt uitgewerkt en aangepast. Zaken die typisch 'oud-Israëlitisch' waren en verbonden aan de (nationale) cultuur van dat antieke Semitische volk, worden niet meegenomen. Dingen die vooral in de nieuwtestamentische situatie spelen, worden met grote vrijmoedigheid ingelezen in de oude wetstekst. De kern van de geboden wordt in de Catechismus telkens samengevat, en vervolgens toegepast voor Christus' gemeente.

En verder: de Catechismus zet, naast wat volgens de wet 'niet mag', dikwijls ook neer wat de HEER wél van ons vraagt. Een prachtig voorbeeld hiervan is de uitleg van het gebod over de Sabbat: God geeft rust. En die rust mag in het nieuwe verbond opgevuld worden met het samen dienen van de HEER in de kerk. Alles op de nieuwe dag van de HEER (de eerste weekdag) moet dan ook draaien om het vieren van de bevrijding door Christus. Maar ook de positieve toonzetting van de vragen en antwoorden over het zesde gebod (40.107), het achtste gebod (42.111) en het negende gebod (43.112 slot) zeggen méér dan de tekst van de geboden zelf. Dat mag ook als je uitgaat van de bevrijding als een gegeven feit! Nog een voorbeeld: de behandeling van het tiende gebod ('Je mag niet begeren...'), die in de tekst van de Decaloog is toegespitst op het Israëlitische huishouden, wordt in de nieuwtestamentische setting omgebogen tot een gebod dat vooral van toepassing is op de geestelijke instelling van je hart: je wilt niets meer weten van zonde, en je bent uit op 'alle gerechtigheid'.

Stelling

De vrije uitleg van de Decaloog in de Heidelbergse Catechismus is in feite scherper, en vraagt meer van Gods kinderen dan de tekst van de Decaloog zelf.

Verbondenheid I

Haast alle problemen die optreden rondom de betekenis van de wet in het Nieuwe Testament, hebben te maken met het isoleren van de Decaloog uit de diverse contexten of verbanden, waarbinnen de tekst van de wet is ontstaan en nog een plek heeft. Als je de Decaloog losmaakt van het geheel van de *thora*, en hem puur op zichzelf bekijkt, vergeet je zijn ontstaansgeschiedenis, en zijn oorspronkelijke setting, namelijk als wet voor het Joodse volk (DL III/IV, 5). Die setting is niet alleen religieus, maar ook sociaal-historisch en nationaal-politiek bepaald. Daardoor sluit de tekst van de *thora* nauw aan bij de cultuur van dat Semitische volk. De *thora* weerspiegelt zelfs de verschillende fasen die deze cultuur doorloopt: een volk dat eerst als semi-nomadisch herdersvolk door de woestijn trekt, en later in het land van de belofte uitgroeit tot een volk van boeren, burgers en buitenlui. Niet alleen de sociaal-economische regelgeving, maar zelfs de regels voor de eredienst worden op deze ontwikkeling aangepast: tabernakeldienst wordt tot tempeldienst bijvoorbeeld; bepaalde feesten raken in onbruik, en er komen nieuwe vieringen bij. Als je oog hebt voor deze ontwikkeling, helpt dat om de achterliggende betekenis van Gods geboden te verstaan, en doeltreffend te 'vertalen' naar onze tijd en onze cultuur. Het is onder meer de taak van degelijk geschoolde schriftgeleerden van onze tijd om deze vertaalslag telkens opnieuw te maken. Deze inspanning bewaart ons ervoor de wet van de HEER te laten stollen in betekenissen die even zinloos zijn als tijdloos...!

Om (samen) over na te denken

De wet is er (nog steeds) voor om de HEER te kennen. Als de uitleg van de Tien Geboden alleen maar gaat over wat mag en niet mag, doen we de HEER zelf geen recht.

Probeer te bedenken

1. Welke aanvulling de uitleg van het *eerste* en *tweede gebod* nodig heeft nu we voor de vraag staan of en in hoeverre Allah van de Koran en de God van de Bijbel iets met elkaar te maken hebben.
2. Waarom het *zesde gebod* een nieuwe aanvullende uitleg nodig heeft tegen de achtergrond van een steeds voortschrijdende medische wetenschap.
3. Waarom de invulling van het *zevende gebod* opnieuw bekeken moet worden nu de wetgeving over huwelijk, echtscheiding en alternatieve samenlevingsvormen in Nederland zich hoe langer hoe meer verwijdt van haar christelijke wortels.

Verbondenheid II

Een andere, nog belangrijker, verbondenheid is die van de wet met het leven en het werk van Jezus Christus, die immers kwam om de *thora* te vervullen. Daarbij denken we natuurlijk eerst aan de verwerking van de *thora* in Christus' prediking (onder meer in de Bergrede). Maar ook het onderwijs in de brieven van Paulus en in de Hebreeënbrief helpt ons aan die verbondenheid het volle pond te geven. Alleen als we de wet bezien in het licht van de ontwikkeling van Gods omgang met zijn volk, en in het licht van het Evangelie, met onze Heer Jezus Christus als begin- en eindpunt van elke studie, bezinning en discussie, kunnen we doordringen tot de centrale betekenis van Gods goede en heilige wet. Dan lopen we hopelijk ook niet zo snel meer vast in een beperkte en dodelijk vermoeiende geïsoleerde en abstracte discussie over 'wat mag en niet mag'. In zulke discussies ontbreekt immers dikwijls de liefde die God ons in Christus gunt, en die Hij in alle tijden al aan zijn volk gegund heeft: om het te laten leven in vrede, vrijheid en dankbaarheid. De verbondenheid tussen de wet en onze

Heiland maakt dat we het getuigenis van Johannes (1:17) werkelijk serieus nemen: ‘De wet is door Mozes gegeven, maar goedheid en waarheid zijn met Jezus Christus gekomen. Niemand heeft ooit God gezien, maar de enige Zoon, die zelf God is, die aan het hart van de Vader rust, *heeft Hem doen kennen.*’ En om dat laatste - dáár was het Vader om begonnen. Daar is het zijn Zoon nog altijd om begonnen. Daarom ziet Hij graag dat de wet van Vader op het scherp van de snede verkondigd wordt (vergelijk Catechismus, Zondag 44), zodat wij onze eigen ellende kennen, en verwonderd raken over Gods genade en waarheid, bekendgemaakt in en door Christus; zodat we leren leven als een dankbaar volk van een werkelijk nieuw verbond, met Gods wet in ons hart geschreven, als ultieme vrucht van Christus’ Geest.